

Álit

um serdagstovn

Serdagstovnur til børn við serligum tørvi

Hans Pauli Strøm, landsstýrismaður
Almanna- og heilsumálaráðið

Við hesum verður álit handað landsstýrismanninum í almanna- og heilsumálum frá
arbeiðsbólkinum viðvíkjandi tilboði til børn við serligum tørvi, settur av landsstýrismanninum í
juni 2004.

Tórshavn, tann 12. juli 2005

Súsanna Nolsøe
Almanna- og heilsumálaráðið

Sigrun Samuelsen
Tórshavnar kommuna

Beinta Festirstein
Almannastovan

Terje Kollsker
Psykiatrisk depilin

Súsan Johansen
Rókin

Beinta Johannesen
Føroya barnaheim

Hanna Kampmann
Sernámsdepilin

Inngangur

Landsstýrismaðurin í almanna- og heilsumálum tók stig til at seta ein arbeiðsbólk á sumri 2004 at gera eitt álit, sum skuldi greina trupulleikan hjá børnum við serligum tørvi, sum ikki høvdu eitt nøktandi ansingartilboð og sum ikki kundi vera í vanligum kommunalum dagstovnum.

Arbeiðsbólkurin varð niðursettur í kjalavørrinum av, at tað kom alment fram í fjølmiðlunum, at eitt barn undir skúlaaldri við álvarsligum atferða- og tilknýtingartrupulleikum mátti av landinum fyri at fáa eitt nøktandi tilboð, tí einki tilboð var til hann í Føroyum. Hetta málið fekk drúgva umrøðu bæði í Løgtinginum og millum tey áhugafeløg, sum vara av børnum, ið hava ein serligan tørv. Avgerðin um at senda drongin av landinum varð mótmælt og skipað varð fyri undirskriftsinnsavnan. Heitt varð eisini á landsstýrismannin í almannamálum um at broyta avgerðina og skipa eitt tilboð í Føroyum, sum kundi nøkta tørvin hjá dronginum.

Øll vóru samd um, bæði almenningurin og umboð fyri politisku flokkarnar, at tað var alneyðugt at fáa eitt tilboð í Føroyum, sum kundi taka sær av børnum, ið hava atferða- og tilknýtingartrupulleikar.

Í arbeiðsbólkinum hava sitið:

Súsanna Nolsøe, cand. scient. adm. fyri Almanna- og heilsumálaráðið,
Sigrun Samuelsen, sálarfrøðingur fyri Tórshavnar kommunu,
Beinta Festirstein, lögfrøðingur fyri Almannastovuna,
Terje Kollsker, sálarfrøðingur fyri Psykiatriska depilin á Landssjúkrahúsinum,
Hanna Kampmann, sálarfrøðingur fyri Sernámsdepilin,
Súsan Johansen, sosialpedagog fyri Rókina á Argjum og
Beinta Johannesen, sosialráðgevi fyri Føroya barnaheim.

Arbeiðsbólkurin fekk ein arbeiðssetning at svara og hesin var:

1. hvørji børn talan er um, og hvønn serligan tørv hava tey,
2. hvussu nógv børn eru í øllum Føroyum við serligum tørvi, og hvar búgva tey,
3. hvussu stovnurin skal verða mannaður, og hvørji fakkfólk skulu arbeiða har,
4. hvar hóskandi hølir eru, og
5. hvussu ein kostnaðarætlan kann síggja út.

Arbeiðsbólkurin hevur havt regluligar fundir og viðgjørt arbeiðssetningin.

Arbeiðsgongdin

Arbeiðsbólkurin gjørdi fyrst eitt ávegisálit við eini fyribils niðurstøðu til landsstýrismannin í august 2004. Hetta ávegisálitið varð gjørt eftir áheitan frá landsstýrismanninum, tí landsstýrismaðurin ynskti at fáa eina ábending um úrslitið av arbeiðinum í sambandi við figgjarlógararbeiðið fyri figgjarárið 2005. Landsstýrismaðurin heitti síðan á arbeiðsbólkin um at arbeiða víðari við ávegisálitinum og koma við einum endaligum áliti. Landsstýrismaðurin brúkti niðurstøðuna í ávegisálitinum og varð úrslitið, at á figgjarlógini 2005 varð peningur avsettur til at skipa eitt tilboð, har virkseimið kundi byrja seinnu helvt av 2005.

Arbeiðsbólkurin fór síðan til verka fyri at arbeiða víðari við einum endaligum álit. Avgjørt varð, at arbeiðið skuldi byggja víðari á ávegisálitið og at útgreinast skuldi, hvussu nógv børn við serligum tørvi eru í Føroyum, og hvørji av hesum børnum við serligum tørvi hava fyri neyðini at fáa eitt meira skipað tilboð. Børn við serligum tørvi eru í dag skrásett hjá fleiri myndugleikum, so torført er at fáa upplýst eitt neyvt tal og harvið finna tørvin.

Arbeiðsbólkurin fór sum tað fyrsta í holt við at kanna málbólkin og hugtakið børn við serligum tørvi. Endamálið var at avmarka málbólkin og finna fram til, hvørji børn álituð skuldi snúgva seg um, og hvønn tørv hesi børn hava.

Niðurstøðan

Eftir at arbeiðsbólkurin hevur kannað tørvin og fingið skrásett børn við serligum tørvi, er bólkurin komin til eina niðurstøðu. Niðurstøðan er, at í álitinum skal trupulleikin hjá børnum í aldrinum 0 til 7 ár við álvarsligum atferða- og tilknýtingartrupulleikum kannast. Semja er eisini í arbeiðsbólkinum um, at trupulleikin hjá hesum børnum verður best loystur við at skipa ein serdagstovn, har hesi børn skulu innskrivast fyri eitt styttri ella longri tíðarskeið. Hesin serdagstovnur skal:

- mannast við 5 starvsfólkum og einum leiðara,
- hava tætt samstarv við Sernámsfrøðiligu ráðgevingina, Psykiatriska depilin á Landssjúkrahúsinum, Almennastovuna, barnaverndartænasturnar kring landið, sum skulu veita støðugan fakligan stuðul,
- við tíðini skulu starvsfólkini á serdagstovninum virka ráðgevandi og vegleiðandi hjá starvsfólkum á øðrum kommunalum dagstovnum og hjá barnaverndartænastunum kring landið,
- kunna ráðgeva foreldrum og fosturforeldrum,
- geografiskt liggja í miðstaðarøkinum,
- gerast eitt betur tilboð til børn við álvarsligum atferða- og tilknýtingartrupulleikum enn tað tilboðið, sum hesi børn fáa í dag.

Sambært skrásetingini av børnunum, so er komið fram, at í heilt einstøkum førum kann tørvur verða á eini samdøgursloysn, tí ein dagstovnaloyrn ikki er nøktandi. Arbeiðsbólkurin mælir tí til, at møguleiki eigur at vera, í tilknýti til serdagstovnin, at hava eitt samdøgurstilboð.

Hugtakið børn við álvarsligum atferða- og tilknýtingartrupulleikum

Børn við álvarsligum atferða- og tilknýtingartrupulleikum eru børn við psykososialum trupulleikum, har ólag er í kensluligu og sosialu menningini. Hesi børn vísa tekin um tilknýtisólag, og hetta vísir seg m.a. við vánaligum innlivingarevnum, vantandi evnum at plikta seg í mun til onnur, nógvum konfliktum og vantandi evnum at læra av eignum royndum. Tey hava vánalig bindindi, rúma illa mótgangi og megna illa at stýra impulsnum og aggressiónum. Hesi børn hava massivar trupulleikar við teim eksekutivu funktiúnunum, sum eru kognitivu funktiúnirnar viðvíkjandi stýring/planlegging og útinnan av egnari atferð.

Hesi børn rúmast ikki í einum vanligum dagstovnaumhvørvi, og á einum vanligum dagstovni er ikki møguligt at nøkta serliga tørvin hjá hesum børnum. Oftast er talan um børn úr familjum, sum hava trupulleikar við at nøkta umsorgartørvin hjá børnunum. Hesi børn skilja seg nógv frá øðrum børnum og eru sera orkukrevjandi hjá starvsfólkunum í teimum vanligum dagstovnunum, tí

hesi børn hava eina atferð, sum ger, at tey hava tað trupult við at vera á einum vanligum dagstovni.

Hesi børn fáa í dag eitt stuðulsfólk knýtt at sær á dagstovninum, sum verður játtað sambært barnaforsorgarlógina sum ein einstaklingaveiting til eitt ávíst barn í eitt ávíst tíðarskeið. Hetta stuðulsfólkið er í allarflestu førum eitt ófaklært fólk, ið tekur sær av barninum burturav. Betri hevði verið, um hesi børnini høvdu móguleika at koma á ein serligan dagstovn, har fakfólk tóku sær av teirra menning, bæði sálarliga og likamliga. So var tilboðið meira skipa og ikki sum ein einstaklingaveiting, sum skal til nýggja støðutakan eftir eina tíð.

Skrásetingin

Sum longu nevnt valdi arbejðsbólkurin at avmarka málbólkin "børn við serligum tørvi" til at fevna um børn við álvarsligum atferða- og tilknýtingartrupulleikum í aldrinum 0-7 ár. Henda avmarking er gjørt fyrst og fremst út frá tí nógv umrødda máli, sum var frammi um somu tíð, sum arbejðsbólkurin varð settur, um vantandi tilboð til børn við álvarsligum atferða- og tilknýtingartrupulleikum í Føroyum. Haraftrat eru børn við serligum tørvi ein alt ov breiður og umfangandi bólkur, ið ikki er móguligt at arbeiða við undir einum, ei heldur finna eina felags loysn fyri.

Í tí útgreinandi arbejðinum varð sostatt arbeitt við hugtakinum álvarsligum atferða- og tilknýtingartrupulleikum, og vóru øll børn í aldrinum 0-7 ár við hesum trupulleikum í Føroyum skrásett. Endamálið við skrásetingini var at fáa eitt fullfiggjað yvirlit yvir, hvussu nógv børn við hesum trupulleikum eru í Føroyum, hvussu gomul tey eru, kynsbýti og hvar tey búgva. Eisini vildi arbejðsbólkurin hava upplýst, hvørji tilboð hesi børn fáa í dag, hvørjar kanningar eru gjørdar av børnunum, og hvørjar fakpersónar hava gjørt kanningina.

Málbólkurin fyri skrásetingini

Áðrenn skrásetingin varð gjørd, var eisini neyðugt at fáa allýst bólkin børn við álvarsligum atferða- og tilknýtingartrupulleikum fyri at fáa staðfest heilt neyvt, hvørji børn talan er um. Hugtakið álvarsligir atferða- og tilknýtingartrupulleikar er víðfevnt. Talan er um eitt relatiónt hugtak, sum skal skiljast í viðurskiftunum millum persón og samfelag. T.v.s. at tað er í teimum sosialu relatiónum millum barn og umhvørvi, at eyðkennið atferða- og tilknýtingartrupulleikar verða ásettir, og fyri skrásetingina merkti tað, at ikki altíð er lætt nágreiniliga at staðfesta, hvør skuldi teljast við og hvør ikki skuldi. Avgjørt varð tí at hava eina breiða tilgongd til arbeiðið.

Børn við atferða- og tilknýtingartrupulleikum hava sjáldan fingið staðfest eina læknaliga diagnosu. Ístaðin verða hesi børn aloftast kannað og eygleidd av eitt nú sálarfrøðingi og námsfrøðingi, sum síðan koma við eini fakligari frágreiðing, har trupulleikar teirra verða lýstir. Í hesari skáseting eru tí øll børn skrásett, har ein fakpersónur hevur staðfest eyðkenni við álvarsligum atferða- og tilknýtingartrupulleikum. Bókin "Psykkiske lidelser og adfærdsmæssige forstyrrelser – Klassifikation og diagnostiske kriterier", ið WHO hevur latið gjørt, verður brúkt sum grundarlag fyri allýsingini av trupulleikunum hjá børnunum og sum klassifisering av trupulleikunum í hesari skráseting.

Hædd skal takast fyri, at ikki øll børn í Føroyum við atferða- og tilknýtingartrupulleikum eru skrásett hjá nøkrum almennum myndugleika ella kannað av fakfólkum. Tíverri, so koma hesi fakfólk ikki í samband við øll børn í Føroyum, tí øll børn eru ikki dagliga í dagrøkt ella á dagstovni, og verða tí ikki eygleidd av nøkrum fakfólkum. Tí skal fyrilit takast fyri, at

skrásetingin ikki er fullfiggjað, men mett verður tó, at skrásetingin er á góðari leið. Skrásetingin er gjørd í samstarvi við Almannastovuna, Psykiatriska depilin, Tórshavnar kommunu, Klaksvíkar kommunu og Sernámsdepilin.

Samanumtikið eru hesi krøv sett í samband við skrásetingina av børnum við álvarsligum atferða- og tilknýtingartrupulleikum:

- at fákpersónur hevur staðfest eyðkenni uppá hesar trupulleikar,
- at talan er um børn í aldrinum 0-7 ár pr. 01.01.2005,
- at barnið ella avvarandi hava fingið játtað stuðul eftir forsorgarlógini ella barnaforsorgarlógini í 2004.

Hvøðsniðurstøður av skrásetingini

Út frá skrásetingini kann staðfestast, at stórir munur er á, hvussu børnini við hesum trupulleikum eru fyri. Felags fyri tey, sum eru tald við her, er, at tey hava álvarsligar psykososialar trupulleikar, og at trupulleikarnir eru so umfatandi, at tey hava stóran tørv á hjálp í tí umhvørvi, tey eru í.

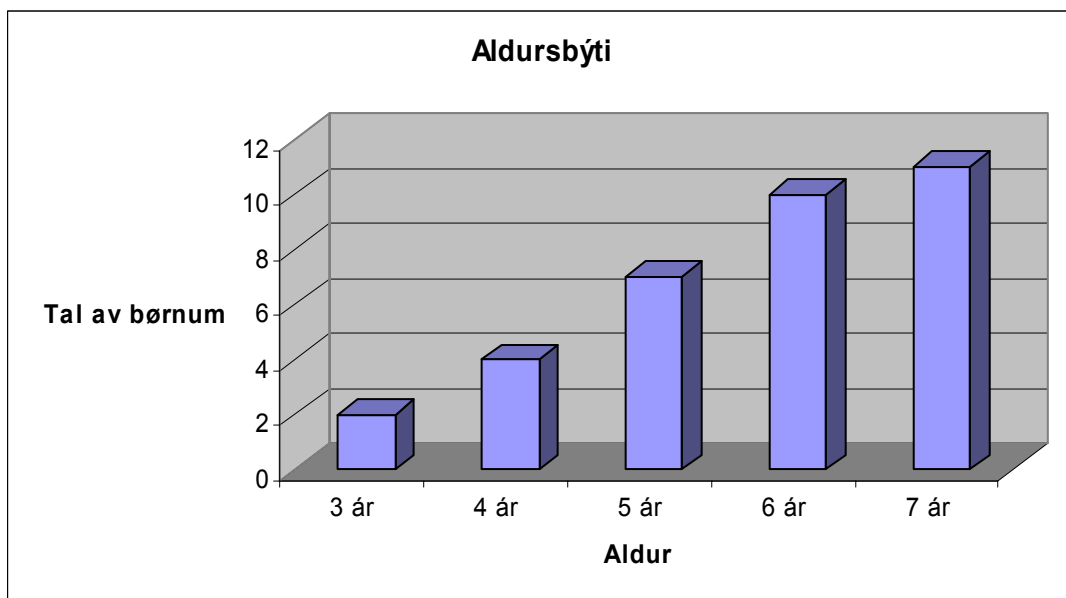
Eyðkennini eru ymisk frá barni til barn, men felags fyri tey er, at tey hava kensluligar og sosialar trupulleikar. Onnur eyðkenni eru: atferðarórgv, tey eru ófriðarlig, hyperaktiv, hava trupulleikar í samspælinum við onnur børn, tey hava vánalig bindindi og søkja samband negativt. Børn við álvarsligum atferða- og tilknýtingartrupulleikum fáa í allarflestu førum játtað stuðul sambært barnaforsorgarlógini sum ein fyribyrgjandi fyriskipan, tí hesi børn kunnu ikki vera í vanligum kommunalum dagstovni uttan við einum stuðulsfólki.

Hvussu nógv børn eru

Skrásetingin, sum er gjørd, vísir, at tað eru íalt 34 børn í aldrinum 0-7 ár við álvarsligum atferða- og tilknýtingartrupulleikum í Føroyum. Tað eru also trupulleikin og tørvurin hjá hesum 34 børnum, sum hetta álitid viðgerð. Av teimum búgva 17 í Suðurstreymoy og 8 í Eysturoy. Hini 9 búgva í øðrum økjum ymsastaðni í Føroyum. Kynsbýtið er 4 gentur og 30 dreingir.

Aldursbýti

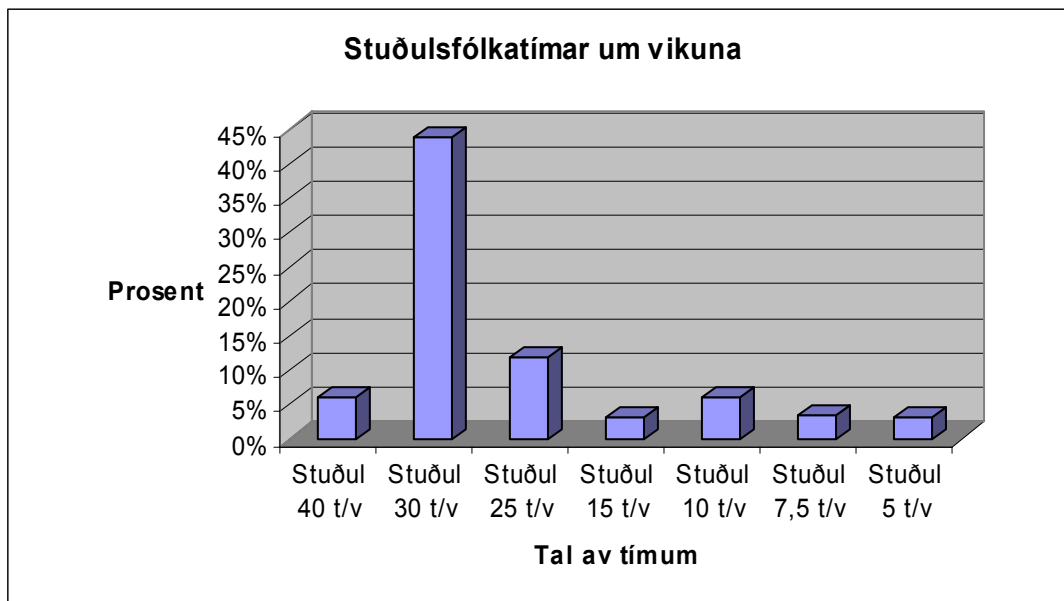
Stabbamyndin vísir aldursbýti:

Sum tað sæst av stabbamyndini, so eru tey flestu børnini í aldrinum 6 til 7 ár. Ein orsök til, at tey flestu børnini ikki verða skrásett fyrr enn í aldrinum 6 til 7 ár, er helst, at tað er so torført at seta eina diagnosu, tá talan er um atferða- og tilknýtingartrupulleikar. Hetta verður sjáldan staðfest, fyrr enn barnið er farið um 5-6 ára aldurin.

Staðfesti tørvurin

Stabbamyndin vísir, hvussu nógvir stuðulstímar vera lætnir:

Sum tað sæst av hesi stabbamynd, er tað ymiskt, hvønn tørv børnini hava. Nøkur hava bert tørv á einum stuðulsfólki nakrar tímar um vikuna. Skrásetingin vísti eisini, sum ikki sæst á stabbamyndini omanfyri, at tørvurin hjá nøkrum av børnunum á stuðulsfólki er minkaður munavert, síðan børnini hava fingið tí fyrstu játtanina. Hetta er nokk eitt tekin um, at børnini fáa tað betur og kunnu klára seg uttan ein stuðul í einum ansingartilboði.

Skrásetingin vísir, at 26 av teimum 34 børnunum hava ella hava havt eitt stuðulsfólk, sum er við barninum á dagstovni ella í vøggustovuni. Tímatalið liggur oftast um 30 tímar um vikuna. Tilsamans 15 av 34 børnum, ella umleið 45%, fáa 30 tímar játtaðar. 11 av hesum ganga eisini til ymiskar kroppsligar venjingar, so sum fysioterapi, ergoterapi og ríðing. Tey allarflestu eru blivin kannað av sálarfrøðingi, og 7 eru javnan til sálarfrøðiliga viðtalu.

Eisini verður hjálp latin til foreldrini hjá børnum við atferða- og tilknýtingartrupulleikum. Her kann nevast, at nøkur foreldur hava verið á ymiskum skeiðum fyri at læra, hvussu tey betri kunnu fara um teirra barn, og onnur fáa sálarfrøðiligan stuðul. Viðhvørt er eisini neyðugt at fáa børnini í vikuskiftisumlætting. 5 av hesum 34 børnunum eru í umlætting 1-2 vikuskifti um mánaðin.

Tað eru 6 av teimum skrásettu børnunum, sum í dag fáa markant færri stuðulstímar enn áður, og tað bendir á, at hesi børnini eru í menning. Hjá nøkrum av børnunum eru tímarnir farnir úr 30 tímum heilt niður í 5-10 tímar um vikuna.

Útfrá skrásetingini verður mettt, at 20 av teimum 34 børnunum hava so stórar álvarsligar atferða- og tilknýtingartrupulleikar, at tey hava tørv á einum serstovni. Hesi 20 børnini fáa í dag játtað yvir 30 stuðulstímar um vikuna. Av hesum 20 búgva 10 í Suðurstreymoy, 5 í Eysturoy, meðan hini 5 búgva í øðrum økjum í Føroyum. Kynsbýtið av hesum 20 børnum er 3 gentur og 17 dreingir.

Dagstovnurin:

Arbeiðsbólkurin mælur til, at settur verður á stovn ein serdagstovnur við heimild í § 33, stk. 2 í løgtingslóg um barnavernd. Hesin serdagstovnurin skal verða ein landsstovnur og ikki ein vanligur kommunalur dagstovnur. Mælt verður til, at hesin stovnurin skal verða eitt fakligt ískoyti til ein vanligan dagstovn soleiðis, at børn, sum verða innskrivað á dagstovnin, skulu verða á serdagstovninum í eitt tíðarskeið fyri síðan at venda aftur til tann vanliga kommunala dagstovnin.

Upptøka og ávísing til dagstovnin

Í sambandi við upptøku og ávísing til dagstovnin hevur arbeiðsbólkurin hugt eftir, hvussu líknandi stovnar í londunum kring okkum hava loyst hendan trupulleika. Tað sum kemur fram er, at tá ið børn hava serligan tørv og skulu ávísast til eitt serligt tilboð, so verða børnini fyrst og fremst eyggleidd og kannað av serkønum fakfólki, áðrenn tey verða ávíst til eitt tilboð sum t.d. ein serdagstovn.

Í Føroyum er tað soleiðis, at myndugleikar sum Almanastovan, kommunur, kommunalir dagstovnar og Sernámsdepilin í teirra arbeiði koma í samband við børn, sum hava serligan tørv. Arbeiðsbólkurin mælir til, at hesir myndugleikar fáa álagt uppgávuna at syrgja fyri, at børn koma til kanningar hjá serkønum fakfólki t.d. á Sernámsdeplinum ella Psykiatriska deplinum á Landssjúkrahúsinum, áðrenn støða verður tikin til, hvat tilboð barnið skal hava. Eftir at barnið er kannað, skal gerast ein útgreining av barninum, sum skal verða stýrandi fyri, hvør verkætlan skal setast í verk.

Í sambandi við upptøku á dagstovnin verður mælt til, at ein faklig upptøkunevnd verður sett, sum tekur endaliga støðu til upptøku á dagstovninum. Umboðini í upptøkunevndini skulu vera leiðarin fyri dagstovnin, umboð fyri Psykiatriska depilin og umboð fyri Sernámsdepilin.

Harafturat verður mælt til, at tað má vera ein treyt fyri upptøku á stovninum, at foreldrini játta at luttaka í einum víðkaðum foreldrasamstarvi, sum m.a. ber í sær móguleikan fyri at arbeiða við relatiónum millum børn og foreldur.

Dag- ella samdøgurðstilboð

Spurningurin, um stovnurin skuldi verða eitt dagstovnatilboð ella eitt samdøgurstilboð, hevur eisini verið umrøddur í arbeiðsbólkinum. Arbeiðsbólkurin er samdur um, at tørvurin her og nú er størstur á einum dagstovni heldur enn einum samdøgurstovni.

Fyri tað fyrsta er hetta mettt út frá meginregluni um minstaintriv. Hetta merkir, at tær fyriskipanir, ið settar verða í verk, altíð skulu metast út frá, hvat er mest nøktandi fyri barnið og

samstundis trívir minst mögulegt inn í gerandislívið hjá barninum og familjuni. Har tað er mögulegt, eigur at verða arbeitt fyri, at barnið verður búgvandi heima hjá foreldrunum, og at sett verður inn við hjálp og stuðli í heiminum um neyðugt.

Er hetta ikki er nóg mikið til at nøkta tørvin hjá barninum, verður út frá einum sálarfrøðiligum og uppalingarligum sjónarmiði mett, at tørvurin hjá smáum børnum í flestu førum verður nøktaður í eini vælvirkandi fosturfamilju, har orka og førleiki er at geva barninum neyðuga umsorgan. Í eini fosturfamilju er möguleiki at skapa ein tryggan og skipaðan gerandisdag við fáum og stabilum vaksnum, sum barnið kann knýta seg til. Í flestu førum vil sostatt uppihald í eini fosturfamilju saman við einum serdagstovnatilboði vera eitt nøktandi tilboð.

Í heilt einstøkum førum er hetta ikki nóg mikið, men metast má, at eitt samdøgurðstilboð er besta loysnin. Í hesum førum er talan um børn, hvørs kensluliga menning er álvarsliga skadd, og evnini at knýta seg eru órógvad. Hesi børn rúmast illa í vanligum familjuhøpi, eru ikki før fyri at taka ímóti vanligari kensluligari umsorgan, og tær tøttu kensluligu relatiórnirnar, sum eru í eini familju, skapa belastning og strongd fyri barnið heldur enn at gagna tí.

Tílik børn hava brúk fyri einum so skipaðum og forútsigiligum gerandisdegi, at hetta illa kann gerast í eini familju. Arbeiði við hesum børnum er harafturat so krevjandi, at neyðugt er við fleiri professionellum vaksnum, sum uppá skift kunnu taka sær av barninum. Hervið er mögulegt at varðveita eina skipan um barnið, sum er merkt av stabiliteti og samhang. Hetta kann vera neyðugt fyri at forða fyri, at børn við so álvarsligum trupulleikum verða flutt ferð eftir ferð.

Niðurstøðan er, at her og nú er tørvur á einum dagstovni, har serligur førleiki er at taka sær av hesum børnum. Fyri at tryggja góðskuna í viðgerðini yvir tíð er neyðugt samstundis at seta á stovn eitt døgnumlættingartilboð, sum foreldur og fosturforeldur regluliga kunnu nýta. Hetta eigur at verða gjørt í tilknýti til dagstovnin. Harafturat verður mælt til, at hædd verður tikin fyri, at neyðugt kann gerast at víðka umlættingartilboðið til at gerast eitt varandi fulltíðar samdøgurðstilboð, um ella tá hesin tørvur vísir seg.

Tal av børnum á stovninum

Eitt hóskaði tal av børnum er ein bólkur við 8 – 10 børnum. Bólkurin skal síðani býttast upp í tvey við 4 – 5 børnum í hvørjum bólki. Orsøkin til, at normeringin av børnum er sett til tveir bólkur við 4 – 5 børnum, er, at líknandi dagstovnar til børn við serligum tørvi í grannalondunum kring okkum vísa, at henda normering av børnum er hóskaði í hvørjum bólki, tá tað snýr seg um børn við álvarsligum atferða- og tilknýtingartrupulleikum.

Aldur 0 -7 ár

Arbeidsbólkurin hevur valt at taka útgangsstøði í aldursbólkinum 0 – 7 ár. Orsøkin er, at kanningar vísa, at verður eitt tilboð ella tiltak sett inn beinavegin, tørvurin vísir seg, fæst eitt betur úrslit burtúr. Harafturat, so snýr tilboðið seg um børn við álvarsligum atferða- og tilknýtingartrupulleikum, ið skulu hava alla neyðuga hjálp og allan tann stuðul, tey hava tørv á áðrenn skúlaaldur. Tað sæst eisini aftur í okkara grannalondum, at tilboðini, sum verða sett í verk áðrenn skúlaaldur, geva nóg meir enn um bíðað verður til skúlaaldur.

Tal av starvsfólkum og faklig krøv til leiðaran

Við at hyggja eftir, hvussu líknandi stovnar eru normeraðir í øðrum londum, er semja um, at dagstovnurin skal normerast við 5 námsfrøðingum og einum leiðara. Afturat hesum skal dagstovnurin hava regluligt samstarv við fakligan serkunnleika uttanfyri dagstovnin. Hesin

serkunnleiki kann koma frá Sernámsdeplinum og ella Psykiatriska deplinum á Landssjúkrahúsinum. Somuleiðis frá Almannastovuni og barnaverndartænastunum, sum kunnu veita ráðgeving um móguleikarnar fyri almennum stuðli til familjuna hjá barninum, ið er innskrivað á stovnin.

Síðan hevur verið nógv umrøtt, hvørji førleikakrøv skulu setast leiðaranum. Semja er um, at hesin dagstovnurin krevur ein leiðara, sum fakliga er førur fyri at leggja eitt stevnumið fyri stovnin, ið tryggjar, at tey børn, sum verða innskrivað, fáa ta viðgerð og menning, sum teimum tørvar. Tí skal leiðarin verða útbúgvinn sálarfrøðingur.

Tosað hevur eisini verið um, hvørjar arbeiðsuppgávur liggja í leiðarastarvinum. Semja er um, at leiðarin, umframt at hava fakligu, fyrisitingarligu og fíggarligu ábyrgdina, eisini hevur eina víðfevnda samskipandi uppgávu við at fáa fleiri fólk at samstarva, soleiðis at barnið kann fáa so nógv burtur úr upphaldinum á dagstovninum sum gjørligt. Stór krøv eiga tí at setast til leiðaran og hansara/hennara samstarvsevni og kunnleika til børn við álvarsligum atferða- og tilknýtingartrupulleikum.

Námsfrøðiligt stevnumið

Endamálið við dagstovninum er at styrkja og menna tað einstaka barnið bæði sálarliga, sosialt og motoriskt, soleiðis at tað miðvíst verður arbeitt við, at barnið so skjótt sum gjørligt er ført fyri at samskifta sosialt við onnur og kann koma aftur í vanligan dagstovn. Dagstovnurin eigur at leggja seg eftir at vera ein serdagstovnur á tann hátt, at hann í eitt styttri ella longri tíðarskeið bjóðar børnum í aldrinum 0 til 7 ár eitt strukturerað og yvirskoðiligt umhvørvi, har tað verður arbeitt tilvitað út frá serligum málsetningum fyri tað einstaka barnið. Tað finnast nógvir arbeiðshættir og arbeiðsamboð, ið eru vælegnað til børn við álvarsligum atferða- og tilknýtingartrupulleikum, uttan at arbeiðsbólkurin vil taka dagar ímillum, hvat er tað besta námsfrøðiliga stevnumiðið.

Arbeiðsbólkurin er samdur um, at hetta álitid ikki skal peika á eitt ávíst námsfrøðiligt innihald til dagstovnin, tí tað skal leiðarin saman við teimum starvsfólkum, sum koma at mynda dagstovnin, gera. Avgerðandi er tó, at leiðarin fær neyðugar móguleikar at eftirútbúgva seg og fylgja við gongdini og viðgerðahættunum, sum eru innan økið, tí hetta er eitt øki, ið alla tíðina verður granskað í, og sum er í støðugari menning.

Samstarvið við foreldur og aðrar myndugleikar

Fyri at dagstovnurin skal virka optimalt, er sera umráðandi við einum góðum og tøttum samstarvi við foreldrini, tí uttan hjálp frá foreldrnum er torført at hjálpa barninum. Foreldrini eru tí ein natúrligur partur í arbeiðinum hjá dagstovninum við barninum. Dagstovnurin eigur tí eisini at bjóða ráð og vegleiðing og halda fundir við foreldrini eftir tørvi.

Arbeiðsbólkurin hevur viðgjørt spurningin, um ein bindandi avtala eigur at gerast millum foreldrini og sosialu myndugleikarnar. Semja er um, at ein slík avtala skal gerast, og at avtalan skal áseta eitt samstarv, sum skal viðvirka til, at tilboðið á tann hátt gagnar barninum best í longdini.

Somuleiðis eigur dagstovnurin eisini at hava eitt gott og tætt samstarv við aðrar myndugleikar, sum kenna barnið. Mælt verður til, at áðrenn barnið verður innskrivað, skal dagstovnurin eftir

loyvi frá foreldrunum innheinta upplýsingar um barnið frá teimum myndugleikum, sum kenna barnið, s.s. stuðulsfólkinum, dagstovninum, Sernámsdeplinum, Almannastovuni, barnaverndartænustum kring landið og Heilsusystyraskipanini. Saman við hesum myndugleikum skal dagstovnurin útveksla vitan og royndir fyri saman at leggja eina menningarætlan fyri hvørt einstakt barn, soleiðis at barnið fær mest møguligt burtúr tíðini á serdagstovninum.

Tá so barnið verður útskrivað, skulu somu myndugleikar aftur í tøttum samstarvi leggja eitt heildartilboð tilrættis fyri hvørt barn. Um barnið er í skúlaaldri, skal skúlaverkið takast uppí hetta samstarvið.

Harafturat eigur eitt samstarv millum starvsfólkini á dagstovninum og aðrar myndugleikar við serkunnleika at skipast sum eitt tvørfakligt samstarv, áðrenn stovnurin letur upp. Hetta toymið av fakfólkum skal hava uppgávuna at supervisera og veita ráð og vegleiðing til starvsfólkini, sum skulu starva á dagstovninum.

Hóskandi høli

Hesin málbólkurin er ein sera viðbrekin bólkur og hevur tí sera stóran tørv á einum tryggum, friðarligum og skipaðum umhvørvi. Børnini klára ikki at vera í stórum bólki, so hædd má takast fyri hesum viðurskiftum í hølum til stovnin.

Arbeidsbólkurin metir, at besta loysnin hevði verið at bygt ein nýggjan stovn til endamálið, men tað verður ikki her og nú, at ein slíkur stovnur kann lata upp, so onnur egnað høli til leigu mugu finnast. Tað er neyðugt, at hølini, sum verða funnin, lúka nøkur krøv.

Tey mugu vera rættuliga stór, væl ljóðisolerað, hava fleiri minni bólkarúm og viðgerðarúm til teir fysioterapeutar, ergoterapeutar og sálarfrøðingar, sum koma á staðið at viðgera børnini. Harafturat skulu hølini hava smá vindeygu fyri tryggleikan.

Sambært skrásetingini, sum arbeidsbólkurin hevur gjørt, so hava nøkur heilt fá børn tørv á einum samdøgurstilboðið, og tá ið talan er um sera orkukrevjandi børn, verður mælt til, at dagstovnurin hevur møguleika og pláss fyri samdøgursumlætting, soleiðis at foreldur og fosturforeldur kunnu avlastast í vikuskiftunum.

Arbeidsbólkurin mælir eisini til, at hesin dagstovnurin skal virka ráðgevandi fyri aðrar dagstovnar kring landið, og kann soleiðis gerast ein vitanarmiðdepil innan hetta økið. Tí verður eisini tørvur á pláss til fundar- og skeiðvirksemi.

Hvar skal dagstovnurin verða

Arbeidsbólkurin hevur tosað aftur og fram um, hvar dagstovnurin skal liggja. Av tí at talan er um ein dagstovn, har børn skulu avleverast og heintast hvønn dag, er umráðandi, at dagstovnurin liggur soleiðis fyri, at hann tænur flest børnum sum gjørligt. Sæð út frá hesum, so liggur dagstovnurin best í miðstaðarøkinum, tí sambært skrásetingini, sum arbeidsbólkurin hevur gjørt, so bógva flest børn við álvarsligum atferða- og tilknýtingartrupulleikum í miðstaðarøkinum.

Ætlanin er, at dagstovnurin skal virka ráðgevandi hjá teimum kommunalu dagstovnunum kring landið, og tí er hóskandi, at dagstovnurin geografisk liggur mitt í landinum, har tað er lagaligast hjá teimum flestu at koma til. Harafturat, so skal dagstovnurin eisini hava eitt sera tætt samstarv við serkøn starvsfólk sum sálarfrøðingar, psykiatarar, lækna, fysioterapeutar o.o, sum m.a. starvast á Psykiatriska deplinum á Landssjúkrahúsinum og Sernámsdeplinum. Hetta samstarvið

kemur helst at verða dagligt, og verður samstarvið best røkt, um fjarstöðan millum partarnar ikki er ov stór.

Kostnaðarætlan fyri ein serdagstovn

Torført er at siga heilt neyvt, hvussu nógv ein slíkur dagstovnur fer at kosta. Einki fordømi er í Føroyum við slíkum dagstovni, men útreiðslurnar, sum eru settar upp niðanfyri, eru mettar við útgangsstøði í einum vanligum dagstovni og síðan eru eykaútreiðslur lagdar á raksturin, tí hesi børnini eru meira orkukrevjandi enn børn í vanligum dagstovnum og harvið er normeringin ein heilt onnur. Eisini eru serlig førleikakrøv sett til leiðaran í mun til ein dagstovnaleiðara. Hesin leiðarin skal verða sálarfrøðingur og ikki pedagogur. Harafturat hevur hesin dagstovnur ongar fyrimunir við stórrakstri, sum teir kommunalu dagstovnanir hava.

Serdagstovnur

			2005
Lønir:			
Leiðara/psykolog	517.627	1	517.627
Pedagogar	294.449	5	1.472.246
Sjúkravikarar	1.249	8	9.992
Reingerð			100.000
Lønir í alt:			2.099.865
Rakstur:			
Húsaleigu	12.000	12	144.000
Rakstur pr. barn	15.000	8	120.000
Onnur fakfólk (serkøn fakfólk)	360.000	1	360.000
Rakstur í alt:			624.000
Inntøkur:			
Foreldragjald (sama gjald sum kommunalir dagstovnar)	17.391	8	139.128
Inntøkur í alt:			139.128
2005 í alt			
Løn			2.099.865
Rakstur			624.000
Inntøkur			-139.128
Í alt			2.584.737

Sum tað framgongur av talvuni kemur serdagstovnurin at kosta 2.584.737 kr. Av hesum útreiðslum er bæði talan um nýggjar útreiðslur og sparingar av verandi útreiðslum. Sparingar av verandi útreiðslum er sparingar av lønarútreiðslum til 8 stuðulsfólk, meðan nýggjar útreiðslur eru húsaleiga, løn til starvsfólk, løn til leiðara, rakstur og fakligan serkunnleika frá ymiskum fakfólki svarandi til eitt ársverk.

Verða hugt nærri eftir tölunum, so kemur fram, at hesin serdagstovnur kemur ikki at kosta nógv meira, enn hvat brúkt verður í dag á teimum lógarbundnu útreiðslunum til børn við álvarsligum atferða- og tilknýtingartrupulleikum. Arbeidsbólkurin er tó sannførdur um, at ein serdagstovnur er eitt nógv betur tilboð, enn tilboðið sum verður bjóða í dag og kann hjálpa børnum og harvið familjum teirra nógv betur, soleiðis, at børnini koma at standa seg betur í samfelagnum enn tey gera í dag. Harafturat kann ein slíkur serdagstovnur verða viðvirkandi til, at sparingar koma yvir tíð, á øðrum lógarbundnum útreiðslur, sum høvdu verið neyðugar at játta, um eingin serdagstovnur varð settur á stovn. Tí tað er kostnaðarmikið fyri samfelagið, at hava børn og seinni vaksin við álvarsligum atferða- og tilknýtingartrupulleikum sum ikki fáa eitt nøktandi tilboð. Tí er tað umráðandi, at børn við álvarsligum atferða- og tilknýtingartrupulleikum verða hjálpt við einum nøktandi tilboðið so tíðliga sum gjørligt, tá ið tørvurin vísir seg.